

Наукові перспективи
Видавнича група

УСПІХИ І ДОСЯГНЕННЯ У НАУЦІ

Випуск 4(26)

2026

Інститут держави і права імені В.М.Корецького НАН України

Видавнича група «Наукові перспективи»

*Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного
управління*

«Успіхи і досягнення у науці»

№ 4(26) 2026

Київ – 2026

*V.M. Koretsky Institute of State and Law of the
National Academy of Sciences of Ukraine*

Publishing Group "Scientific Prospects"

*All-Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public
Administration*

«Successes and Achievements in Science»

№ 4(26) 2026

Kyiv – 2026

ISSN 3041-1254 Online

УДК 0/3+7/8]:001.31](477)(051)

R40-05714

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4\(26\)](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4(26))

“Успіхи і досягнення у науці”: журнал. 2026. № 4(26) 2026. С. 2350.

Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 20.04.2026, № 7/4-26)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України # 582 від 24.04.2024 журнал включений до Переліку наукових фахових видань України, категорія “Б”, спеціальності: 081 Право; 281 Публічне управління та адміністрування; 073 Менеджмент, 076 Підприємництво та торгівля, 072 Фінанси, банківська справа та страхування, 051 Економіка

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання, Християнської академії педагогічних наук України

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів гуманітарних, соціальних, поведінкових наук, права з метою їх впровадження у сучасний освітній простір

Згідно Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом МОН України від 15.01.2018 № 32, повнотекстовий доступ до наукових статей журналу представлений на платформі «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України та в Національному репозитарії академічних текстів

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible та до міжнародної пошукової системи Google Scholar

Жукова Ірина Віталіївна — кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи» (Київ, Україна)

Члени редакції журналу:

- **Губанов Олег Олександрович** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри службового та медичного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
- **Драган Елена Василівна** - доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України (Київ, Україна)

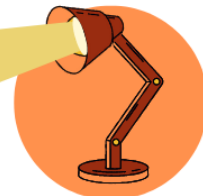
- **Короєд Сергій Олександрович** – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна» (Полтава, Україна)
- **Кушнір Ірина Павлівна** – доктор юридичних наук зі спеціальності «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», доцент, заступник начальника кафедри адміністративної діяльності факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
- **Манвелідзе Іраклій** - доктор державного управління, професор кафедри права та державного управління Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія)
- **Махарадзе Адам** - Доктор юридичних наук, професор кафедри права та державного управління Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія)
- **Миргород-Карпова Валерія Валеріївна** - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
- **Накашидзе Малхаз** - постдокторант Школи права та управління Дублінського міського університету (DCU), професор кафедри права та державного управління (Республіка Ірландія)
- **Пастух Ігор Дмитрович** — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- **Світличний Олександр Петрович** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного та господарського права Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- **Сопілко Ірина Миколаївна**- доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Лауреат Премії Президента України для молодих вчених, Лауреат Премії Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим в галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок, академік Академії наук вищої школи України, Заслужений юрист України (Київ, Україна)
- **Стрельченко Оксана Григорівна** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- **Хабло Оксана Юріївна** - кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу, Національна академія внутрішніх справ (Київ, Україна)
- **Шевчук Олександр Михайлович** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Харків, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

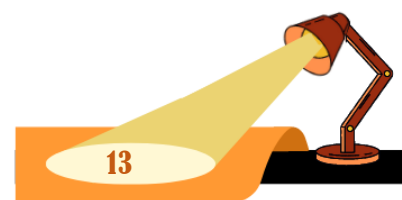

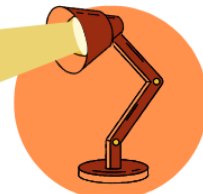
Василюк І.М. <i>ПРО СУЧАСНИЙ СТАН РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ</i>	134
Вовк Ю.Є. <i>БОРІТЬБА ЗА ВИБОРЧЕ ПРАВО (СУФРАЖИЗМ) ТА ЗМІНА ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЖІНКИ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ ТА США (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)</i>	143
Войтюк М.П. <i>СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬ- НОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ</i>	153
Волкова Ю.А. <i>ПРЕЦЕДЕНТ У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: УНІВЕРСАЛІЗАЦІЯ ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ</i>	167
Гарбінська-Руденко А.В., Коваль В.О., Леоновець Д.І. <i>ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ</i>	178
Головко О.М. <i>ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗРОБКИ МОДЕЛІ ОЦІНКИ ГАРАНТІЙ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	190
Горевалова С.С. <i>ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖ- НАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ</i>	202
Грузенський В.В. <i>ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ШКОДУ, ЗАПОДІЯНУ ЗЕМЛЯМ ТА ҐРУНТАМ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ, ОСОБЛИВОСТІ, ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА</i>	215
Гутник В.В., Сеник С.В. <i>МІЖНАРОДНЕ ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПРАВО: ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА</i>	227

- Malynovskyu Yu.V., Mats Yu.O., Parashchyn O.R., Rulikivskyi O.A.** 890
*HUMAN RESOURCE PROVISION AS A FACTOR IN THE INNOVATION-
AND INVESTMENT-DRIVEN SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGY
OF AN ENTERPRISE*
- Амеліна І.В., Гришко В.В.** 902
*ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗЕД І
МІЖНАРОДНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ*
- Антонова Л.В., Жовнірчик Я.Ф., Штиршов О.М.** 911
*ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В
ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ЗМІН ТА
ЗМІЦНЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ*
- Артюх О.В., Безпалько Є.О., Літвінова Л.Р.** 929
*ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ*
- Атаманчук Ю.М.** 943
*МОДЕРНІЗАЦІЯ МЕРЕЖІ ЗВО УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ УКРУПНЕННЯ: ПОЛІ-
ТИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ОБ'ЄДНАННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ*
- Бережний О.В.** 957
*КОРУПЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД:
АНАЛІЗ ВПЛИВУ КОРУПЦІЇ НА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА СТРАТЕГІЇ
БОРОТЬБИ З НЕЮ У ПІСЛЯКОНФЛІКТНИЙ ПЕРІОД*
- Бірюков М.В.** 968
*ГІБРИДНИЙ ХАРАКТЕР ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІБЛІОТЕК ЯК
СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО І ПРИВАТНОГО ПРАВА В ЦИФРОВОМУ
СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ*
- Бленда Н.О., Соколюк С.Ю., Чернега І.І., Коротєєв М.А., Жарун О.В.,
Комісаренко Є.М.** 987
*СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ НА
РИНКУ ПРОДУКТОВОГО РИТЕЙЛУ УКРАЇНИ*
- Блинда Ю.О., Кіркач О.Є.** 999
*МОДЕЛЬ ЦИФРОВОЇ ЗРІЛОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: КОН-
ЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ТА ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ В УКРАЇНІ*

УДК 336.14

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4\(26\)-929-942](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4(26)-929-942)

Артюх Оксана Валентинівна д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту, і кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0002-8845-8002>

Безпалько Єва Олегівна студентка кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, <https://orcid.org/0009-0009-8328-9850>

Літвінова Лоліта Русланівна студентка кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, <https://orcid.org/0009-0008-8265-2112>

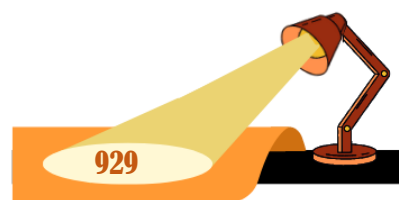
ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ

Анотація. У статті досліджено вплив повномасштабної війни на формування та виконання державного бюджету України в умовах глибокої макроекономічної нестабільності та трансформації фінансової системи. Предметом дослідження є бюджетний процес України в умовах воєнного стану, зокрема особливості доходної та видаткової частин бюджету. Метою статті є виявлення ключових тенденцій змін бюджетної політики, оцінка ефективності її реалізації та розробка пропозицій щодо підвищення стійкості державних фінансів. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, статистичний та економічний аналіз.

Проаналізовано динаміку доходів державного бюджету, зокрема скорочення податкових надходжень та зростання ролі міжнародної фінансової допомоги. Досліджено структуру видатків бюджету з акцентом на різке збільшення оборонних та соціальних витрат. Розглянуто проблеми дефіциту бюджету та механізми його фінансування, включаючи внутрішні та зовнішні запозичення, а також монетарні інструменти. Узагальнено вплив воєнних факторів на бюджетну дисципліну та ефективність використання державних коштів. Уточнено особливості бюджетного планування в умовах високої невизначеності та ризиків.

Обґрунтовано необхідність удосконалення бюджетної політики через підвищення прозорості, ефективності розподілу ресурсів та посилення контролю за їх використанням. Запропоновано напрями оптимізації бюджетних видатків, диверсифікації джерел доходів та посилення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями.

Практична цінність отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади при формуванні антикризової бюджетної

політики. Оригінальність дослідження полягає у комплексному підході до оцінки впливу війни на бюджетний процес України з урахуванням сучасних викликів. Зроблено висновки щодо необхідності адаптації бюджетної системи до умов тривалого воєнного періоду та післявоєнного відновлення економіки.

Ключові слова: державний бюджет, воєнний стан, бюджетний дефіцит, державні видатки, доходи бюджету, міжнародна допомога, фінансова стійкість.

Artyukh Oksana Valentinivna Doctor of Economics, Professor of the Department of Accounting, Analysis and Audit, and Department of Finance, Odesa National Economic University, Odesa, <https://orcid.org/0000-0002-8845-8002>

Bezpalko Yeva Olehivna Student of the Department of Finance, Odesa National Economic University, Odesa, <https://orcid.org/0009-0009-8328-9850>

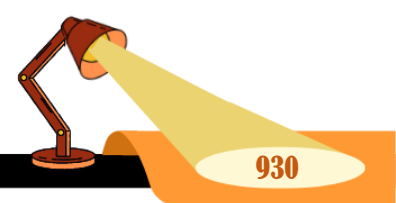
Litvinova Lolita Ruslanivna Student of the Department of Finance, Odesa National Economic University, Odesa, <https://orcid.org/0009-0008-8265-2112>

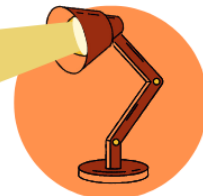
THE IMPACT OF WAR ON THE FORMATION AND EXECUTION OF THE STATE BUDGET OF UKRAINE

Abstract. The article examines the impact of the full-scale war on the formation and execution of the State Budget of Ukraine under conditions of profound macroeconomic instability and transformation of the financial system. The subject of the study is the budgetary process of Ukraine under martial law, in particular the features of the revenue and expenditure components of the budget. The purpose of the article is to identify key trends in changes in budget policy, assess the effectiveness of its implementation, and develop proposals to enhance the resilience of public finances. The methodological basis of the research includes general scientific methods such as analysis and synthesis, comparison, generalization, as well as statistical and economic analysis.

The dynamics of state budget revenues are analyzed, particularly the reduction in tax revenues and the growing role of international financial assistance. The structure of budget expenditures is studied with an emphasis on the sharp increase in defense and social spending. The issues of budget deficit and mechanisms of its financing are considered, including domestic and external borrowing, as well as monetary instruments. The impact of wartime factors on budget discipline and the efficiency of public fund utilization is generalized. The features of budget planning under conditions of high uncertainty and risks are clarified.

The necessity of improving budget policy through enhancing transparency, efficiency of resource allocation, and strengthening control over their use is

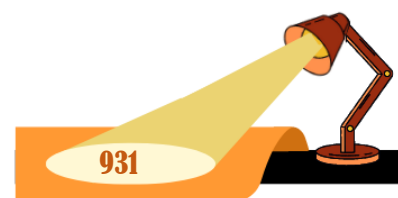
substantiated. Directions for optimizing budget expenditures, diversifying revenue sources, and strengthening cooperation with international financial institutions are proposed. The practical value of the obtained results lies in the possibility of their use by public authorities in the formation of anti-crisis budget policy. The originality of the study consists in a comprehensive approach to assessing the impact of war on Ukraine's budgetary process, taking into account current challenges. Conclusions are drawn regarding the need to adapt the budget system to the conditions of a prolonged wartime period and post-war economic recovery.

Keywords: state budget, martial law, budget deficit, public expenditures, budget revenues, international assistance, financial resilience.

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування економіки України характеризуються високим рівнем нестабільності, спричиненим повномасштабною війною, що істотно ускладнює процес формування та виконання державного бюджету. Зростання воєнних видатків, зниження ділової активності, скорочення податкових надходжень та зростаюча залежність від міжнародної фінансової допомоги формують нові виклики для бюджетної системи держави. В умовах воєнного стану бюджет виступає ключовим інструментом забезпечення обороноздатності країни, соціальної підтримки населення та стабілізації економіки. Водночас, посилення бюджетного дефіциту, необхідність оперативного перерозподілу фінансових ресурсів та зростання боргового навантаження ускладнюють реалізацію ефективної бюджетної політики. Особливої актуальності набувають питання забезпечення фінансової стійкості держави, підвищення ефективності використання бюджетних коштів та адаптації бюджетного процесу до умов тривалого воєнного періоду. Наявні підходи до бюджетного планування потребують перегляду з урахуванням нових ризиків, невизначеності та структурних змін в економіці.

Таким чином, виникає необхідність комплексного дослідження впливу війни на формування та виконання державного бюджету України, що має важливе значення як для розвитку фінансової науки, так і для вирішення практичних завдань удосконалення бюджетної політики, забезпечення макрофінансової стабільності та створення передумов для післявоєнного відновлення економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування та виконання Державного бюджету посідає важливе місце в наукових дослідженнях і залишається в наші часи актуальною особливо. В умовах війни інтерес вітчизняних вчених до цього питання суттєво посилюється, що зумовлено необхідністю переосмислення підходів до бюджетної політики в кризових умовах. Зокрема, у працях Ватаманюк-Зелінської У., Прицака Я. та Зелінського М.-П. проаналізовано зміни у формуванні та виконанні Державного бюджету України,

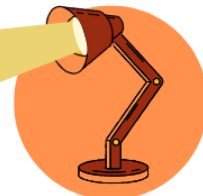
з акцентом на трансформації структури доходів і видатків та зростанні ролі міжнародної фінансової допомоги [1]. Окремі аспекти трансформації бюджетної політики держави в умовах воєнного стану досліджено у роботі Канаєва Т. та Галабурда А. [2]. Питання стосовно формування доходів Державного бюджету України в умовах воєнного стану розглядалися у працях Чугунова І., Пасічного М. та Нікітішин А. [3]. Окремі фахівці акцентували увагу на адаптації бюджетної системи до тривалих воєнних викликів, підкреслюючи важливість перерозподілу ресурсів і застосування системного підходу до управління державними фінансами [4]. Аналіз державного боргу України та причини його зростання досліджувалися у роботах Третяк К. В., Климаш Н. І., Роганової Г. О. та Романовської Ю., Смоляр Л. [5; 6]. Втім, незважаючи на вагомий напрацювання дослідників і досі залишаються відкритими проблемні аспекти оптимального складання державного бюджету країни.

Мета статті - дослідження впливу війни на формування та виконання державного бюджету України, аналіз змін у доходах і видатках бюджету, а також визначення напрямів удосконалення бюджетної політики в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. В умовах воєнного стану система формування доходів державного бюджету України зазнала суттєвих трансформацій. Повномасштабна війна спричинила різке скорочення економічної активності, порушення виробничих та логістичних ланцюгів, втрату частини територій і ресурсного потенціалу, що безпосередньо відобразилося на обсягах податкових і неподаткових надходжень до бюджету. Водночас держава була змушена адаптувати податкову політику до нових реалій, запроваджуючи пільгові режими оподаткування з метою підтримки бізнесу та збереження економічної стійкості. За таких умов особливого значення набуває аналіз змін у структурі та джерелах формування доходів державного бюджету, оскільки традиційні механізми наповнення бюджету втратили свою стабільність. Зростає роль зовнішніх фінансових ресурсів, зокрема міжнародної допомоги, грантів і кредитів, які фактично стають одним із ключових джерел забезпечення бюджетної спроможності держави. Це, у свою чергу, формує нові виклики для фінансової незалежності країни та потребує переосмислення підходів до формування дохідної частини бюджету.

Таким чином, дослідження впливу війни на формування доходів державного бюджету України є важливим для розуміння сучасних тенденцій бюджетної політики та визначення напрямів її подальшої адаптації до умов тривалої економічної нестабільності.

Проаналізуємо структуру доходів бюджету за 2025 рік (рис. 1).

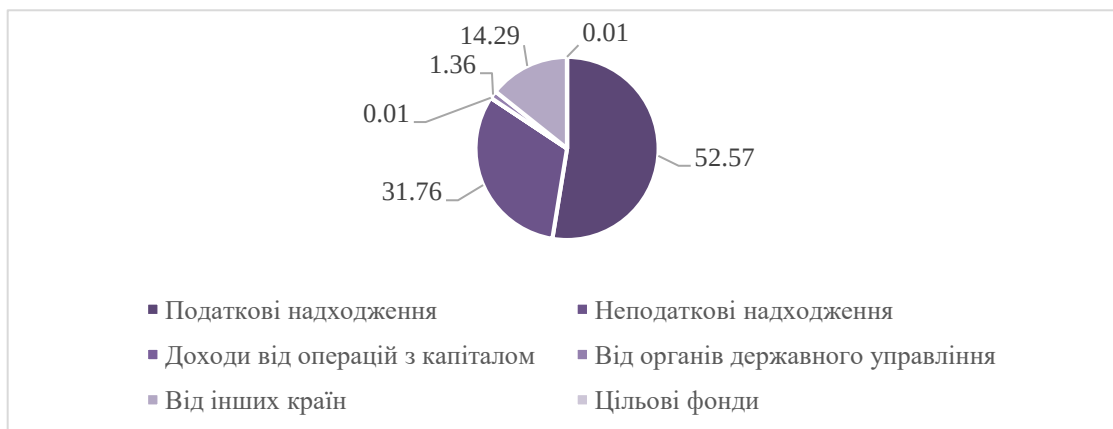

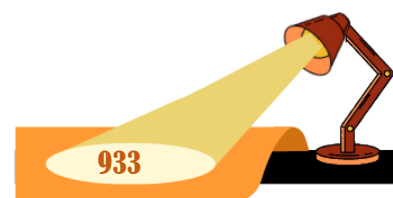
Рис. 1. Доходи державного бюджету України за 2025 рік
Джерело: складено авторами на основі [7].

Як видно з рис. 1, загальний обсяг доходів за 2025 рік становить 3 834 209,5 млн грн., де найбільшу частку займають податкові надходження - 2 015 818,9 млн грн (52,57 %). Це підтверджує, що, незважаючи на війну, податкова система залишається основним джерелом наповнення бюджету. Але частка податкових доходів є відносно зниженою порівняно з довоєнним періодом, що пояснюється скороченням економічної активності, податковими пільгами та втратою частини платників податків.

Наступні за обсягом це неподаткові надходження, які складають 1 217 563,3 млн грн (31,76 %). Їх висока частка свідчить про зростання ролі альтернативних джерел доходів, зокрема дивідендів від державних підприємств, адміністративних зборів та інших платежів. У воєнних умовах держава активніше використовує ці інструменти для компенсації втрат податкових надходжень.

Характерною у наш час складовою доходів бюджету є доходи від інших держав та міжнародних організацій. У 2025 році вони склали 548 013,5 млн грн (14,29 %), що є дуже вагомою частиною бюджету. У порівнянні, всі інші статті доходів бюджету, окрім вже зазначених, складають менше 2 %. Це показує, що зараз наша фінансова система та держава загалом дуже залежні від міжнародної підтримки.

Для порівняння візьмемо доходи бюджету за довоєнний 2021 рік (рис. 2).

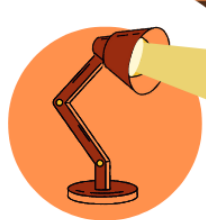
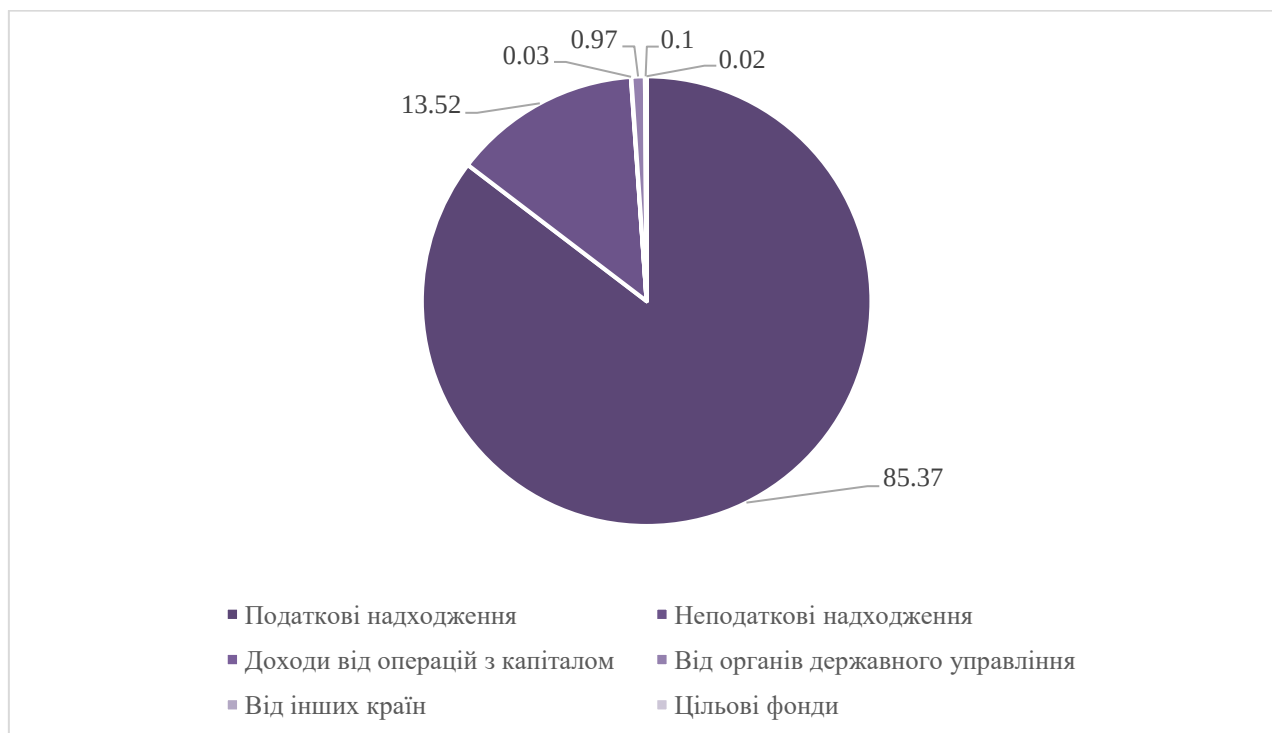

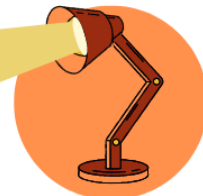
Рис. 2. Доходи державного бюджету України за 2021 рік
Джерело: складено авторами на основі [7]

У 2021 році загальний обсяг доходів становив 1 296 852,9 млн грн. Порівняння структури доходів державного бюджету у 2021 та 2025 роках дозволяє чітко простежити глибокі трансформації, спричинені війною. Основу дохідної частини бюджету 2021 року формували саме податкові надходження частка яких становила 85,37% або 1 107 090,8 млн грн. Якщо у 2021 році бюджет формувався переважно за рахунок внутрішніх джерел, то у 2025 році спостерігається суттєве зниження відносної ролі податкових надходжень (до 52,57%). Неподаткові надходження у 2021 році складали 13,52% або 175 358,0 млн грн., тоді як у 2025 році вони складали 31,76%. Особливо важливим показником є надзвичайно низька частка коштів від міжнародних організацій та інших країн - лише 1 289,9 млн грн або 0,10%, що набагато менше, ніж у 2025 році.

Війна стала ключовим фактором всіх цих змін. Вона призвела до скорочення виробництва, зменшення кількості платників податків, руйнування інфраструктури та загального падіння економічної активності. Як наслідок, держава була змушена компенсувати втрати доходів за рахунок залучення зовнішнього фінансування та активізації неподаткових джерел.

У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз бюджетних видатків держави. Адже зміни у структурі доходів безпосередньо впливають на напрями та обсяги фінансування ключових сфер. Зростання ролі неподаткових надходжень і зовнішнього фінансування зумовлює необхідність більш ефектив-

ного та раціонального розподілу бюджетних ресурсів. Крім того, в умовах воєнного стану спостерігається суттєва трансформація пріоритетів державних видатків. Значно зростає частка фінансування оборони, безпеки та соціальної підтримки населення, тоді як інші статті можуть зазнавати скорочення або перегляду. Це, у свою чергу, відображається на структурі бюджетних видатків і визначає їхню динаміку.

Проаналізуємо структуру та динаміку бюджетних видатків за 2018-2025 роки (рис. 3).

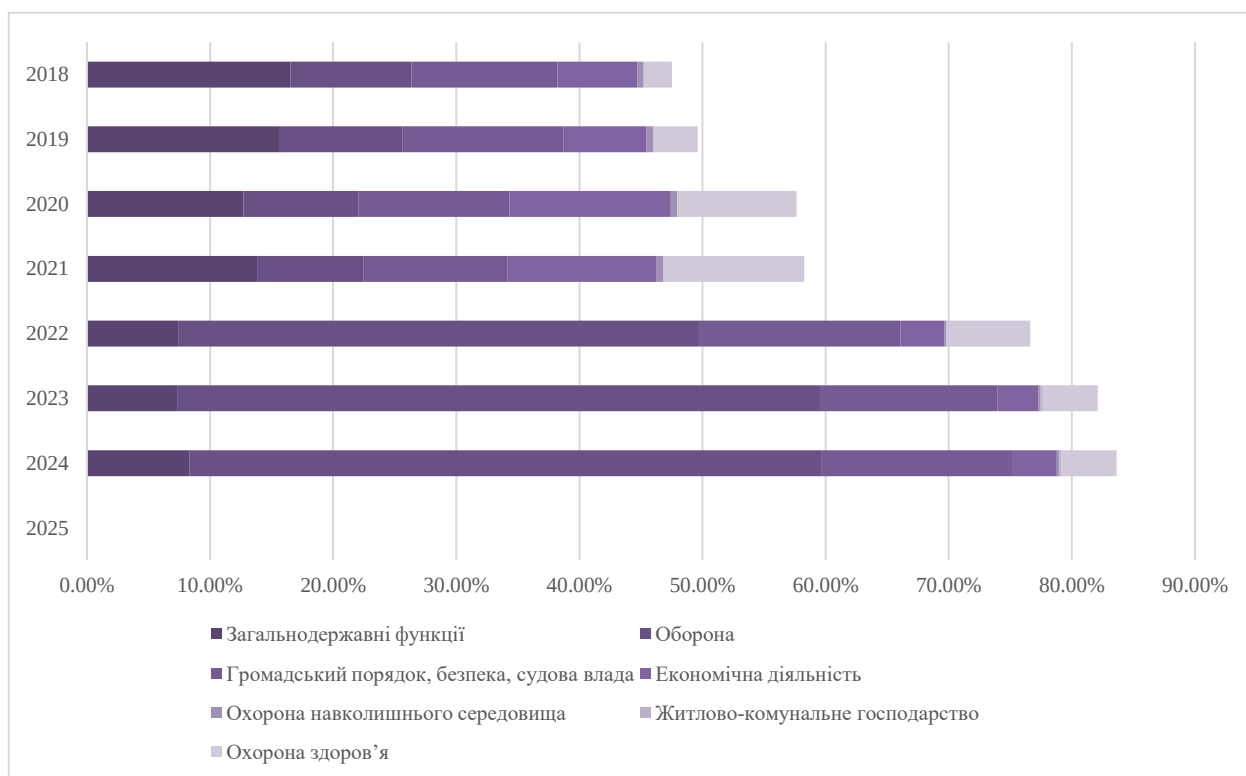

Рис. 3. Структура та динаміка бюджетних видатків за 2018-2025 роки.

Джерело: складено авторами на основі [8; 9]

Аналіз даних рис. 3 свідчить про суттєві зміни у структурі бюджетних видатків України протягом 2018-2025 років, що зумовлені як економічними факторами, так і впливом повномасштабної війни.

Насамперед, найбільш помітною тенденцією є різке зростання частки видатків на оборону. Якщо у 2018-2021 роках вона коливалася в межах приблизно 8-10 %, то вже у 2022 році зросла до 42,24 %, а у 2023-2024 роках перевищила 50 %. Це свідчить про кардинальну зміну бюджетних пріоритетів держави, де забезпечення національної безпеки стало домінуючим напрямом фінансування. Водночас спостерігається зменшення частки видатків на загальнодержавні функції: з 16,53 % у 2018 році до 7-8 % у 2023-2024 роках.

Подібна тенденція характерна і для економічної діяльності, частка якої після відносно високих значень у 2020-2021 роках (понад 12 %) скоротилася до близько 3-4 % у останні роки. Це може свідчити про обмеження інвестиційних можливостей держави в умовах воєнного часу.

Видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу демонструють відносну стабільність із тенденцією до зростання у 2022 році (16,39%), що також пов'язано з посиленням безпекового сектору. У подальші роки цей показник утримується на досить високому рівні (14-15 %).

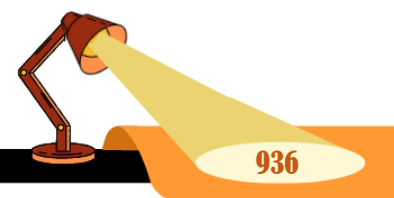
Окремої уваги заслуговує динаміка видатків на охорону здоров'я: після пікового значення у 2021 році (11,44 %), що було зумовлено пандемією COVID-19, у наступні роки їх частка суттєво скоротилася до близько 4-5 %. Аналогічно зменшилися витрати на освіту та соціальний захист (якщо враховувати ширший контекст), що вказує на перерозподіл ресурсів на користь оборонного сектору.

Частки видатків на охорону навколишнього середовища та житлово-комунальне господарство залишаються вкрай незначними протягом усього періоду (менше 1 %), що свідчить про їх другорядну роль у бюджетній політиці.

Таким чином, можна констатувати, що з 2022 року структура бюджетних видатків України зазнала глибокої трансформації: відносно збалансована модель змінилася на воєнно-орієнтовану, де ключовим пріоритетом стало фінансування оборони та безпеки. Це підтверджує високу адаптивність бюджетної системи до кризових умов, але водночас вказує на скорочення фінансування довгострокових соціально-економічних напрямів.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання бюджетного дефіциту, який виникає внаслідок перевищення видатків над доходами. В умовах обмежених внутрішніх ресурсів держава змушена активно залучати різні джерела фінансування для покриття цього дефіциту, що, у свою чергу, впливає на фінансову стійкість країни та її боргове навантаження.

На рис. 4. відображено динаміку виконання Державного бюджету України у 2018-2025 роках, що дозволяє оцінити зміни доходів, видатків і бюджетного дефіциту в різних економічних умовах. У 2018-2021 роках спостерігалось поступове зростання доходів і видатків при відносно стабільній їх частці у ВВП. Бюджетний дефіцит у цей період залишався помірним і контрольованим, що свідчить про збалансовану фіскальну політику.

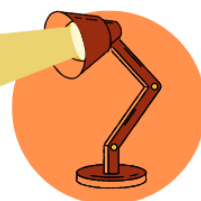
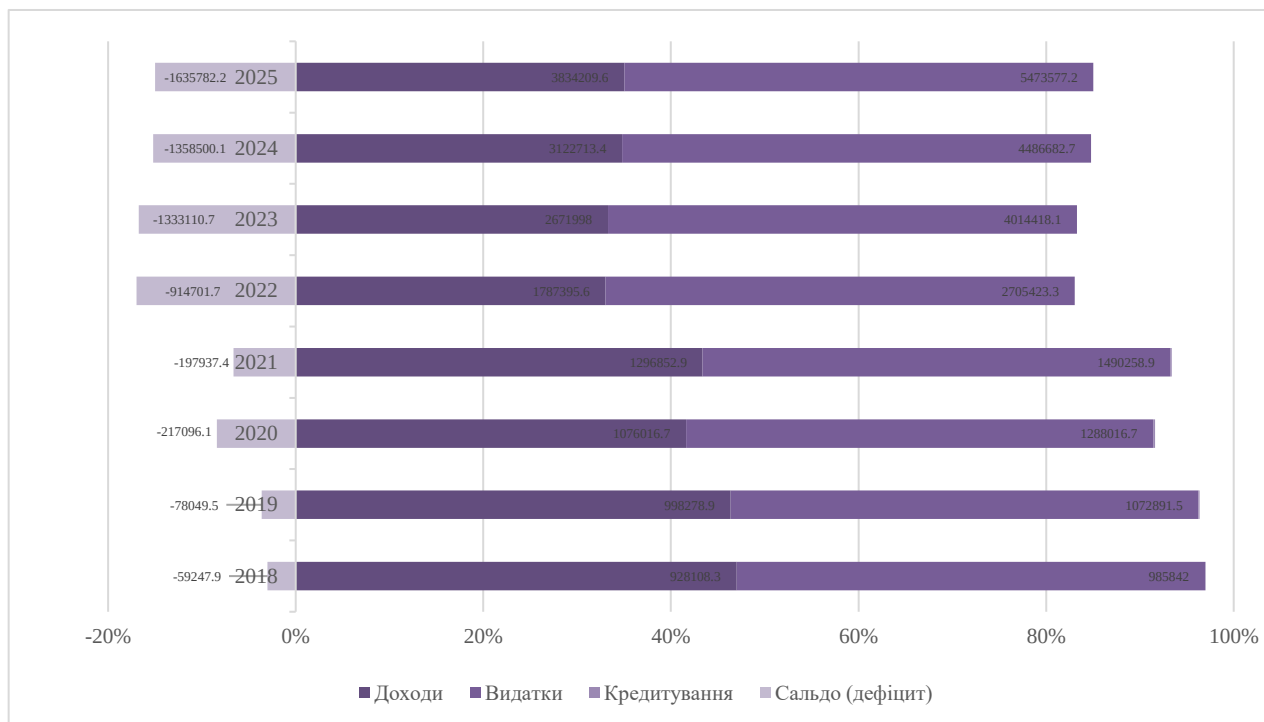

Рис. 4. Динаміка виконання Державного бюджету України у 2018-2025.
Джерело: складено авторами на основі [8; 9]

Починаючи з 2022 року, під впливом повномасштабної війни відбулося різке зростання як доходів, так і особливо видатків бюджету. При цьому видатки значно перевищували доходи, що призвело до суттєвого збільшення бюджетного дефіциту, який досяг критично високих значень у відсотках до ВВП.

Загалом, аналіз показує, що у воєнний період бюджетна система України зазнала значного навантаження, що зумовило зростання дефіциту та посилення залежності від зовнішнього фінансування. Це підкреслює необхідність ефективного управління державними фінансами та активного залучення міжнародної підтримки.

Управління процесом виконання державного бюджету в умовах війни відбувається при збільшенні фіскальних ризиків, викликаних змінами в багатьох сферах діяльності. Спостерігається руйнування об'єктів як військової, так і цивільної інфраструктури. Захоплення ворогом підприємств та установ на тимчасово окупованих територіях, створення перешкод для належного виконання державних функцій, а також загальне пригнічення економічної активності. Негативно впливає і масова міграція населення, погіршення основних макроекономічних показників, зниження рівня життя громадян та збільшення витрат на державну допомогу. Разом з тим порушується робота ринкових механізмів, що регулюють економіку. зміни операцій із зарубіжними компаніями і міжнародними інституціями, погіршуються умови доступу до світових ринків капіталу,

що в сукупності призводить до ускладнення ризиків у сфері управління державними фінансами в цілому.

У мирні часи, як правило, застосовують заходи щодо активнішої мобілізації резервів, залучення заощаджень, вивільнення ресурсного потенціалу шляхом скорочення інвестицій, нарощування обсягів запозичень, а також одержання фінансової підтримки від іноземних партнерів. Але, в стані війни, власних ресурсів виявляється недостатньо, через що підтримання критично необхідних рівнів розвитку країни вимагає залучення додаткових фінансових надходжень. З'явилася потреба у впровадженні специфічних підходів до управління державними фінансами, які суттєво різняться від методів адміністрування, що застосовуються в умовах мирного життя.

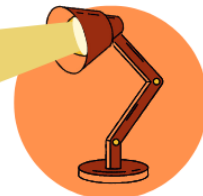
Ключовим елементом забезпечення фінансової стійкості виступив державний бюджет. Зазвичай, специфічні підходи передбачають використання інструментів бюджетної експансії, збільшення обсягів державних запозичень, впровадження змін у процеси управління державним боргом [10; 11].

Під час війни головним завданням стає швидке збільшення бюджетних витрат та повна зміна їхнього спрямування згідно з новими пріоритетами. Щоб покрити ці витрати, потрібно було значно більше ресурсів, проте їх бракувало. Через це виник великий розрив між видатками держави та доходами, які вдалося зібрати. З'явилась потреба у перегляді методологічних підходів до застосування механізмів акумулювання доходів, а також у забезпеченні виконання зобов'язань щодо погашення та обслуговування державної заборгованості.

Суттєво збільшилися витрати на оборону та безпеку країни, відновлення критичної інфраструктури, яку окупанти атакують найперше, а також на зарплати працівникам державного сектору та соціальні програми. Разом з тим стало необхідним змінити підходи до підтримки бізнесу та робочих місць, а також виділяти кошти на допомогу переселенцям і переміщення підприємств у безпечні регіони.

Повноцінне відновлення країни неможливе без створення ефективної та прозорої системи бюджетного управління, яка забезпечуватиме раціональний розподіл і використання фінансових ресурсів. Саме тому навіть в умовах воєнного стану доцільно не відкладати, а вже розпочинати розробку та практичну реалізацію комплексної стратегії відновлення держави. Така стратегія повинна передбачати як відбудову наявних виробництв, так і формування нових потужностей, орієнтованих на експортну діяльність. Водночас важливим завданням є активне залучення іноземних інвесторів і міжнародних донорів, які можуть забезпечити необхідні фінансові ресурси у формі інвестицій та грантової підтримки. Розширення виробництва, орієнтованого на експорт, сприятиме зростанню доходів державного бюджету. А це, у свою чергу, дозволить поступово

зменшити податкове навантаження на підприємства малого та середнього бізнесу, створюючи більш сприятливі умови для їх розвитку.

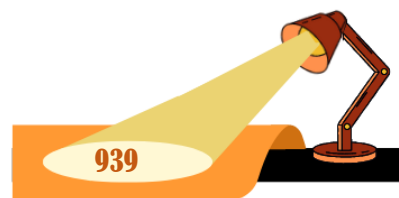
Зменшення боргового навантаження на бюджет та зниження ризику суверенного боргу це один із важливих напрямів оздоровлення державних фінансів. Випуск державних цінних паперів, у тому числі військових облігацій, у обмеженій кількості є важливим та необхідним рішенням під час війни. Але, згодом, по закінченню війни, потрібно буде призупинити випуск будь-яких державних облігацій та зосередитись на погашенні вже наявних зобов'язань. Репараційні виплати росії можуть стати одним із джерел погашення державної заборгованості, крім того вона має покрити збитки за завдані руйнування та привласнення активів нашої держави та її громадян.

Ефективне управління фінансами на місцевому рівні значною мірою залежить від професійності органів місцевого самоврядування. Підвищення їх кваліфікації має здійснюватися на державному рівні. Це особливо актуально, оскільки багато громад не здатні самостійно ефективно залучати кошти або оптимізувати видатки в умовах обмеженого бюджету. Важливу роль відіграє розвиток співпраці між громадами, що сприяє обміну практичним досвідом. Такий підхід стимулює здорову конкуренцію за ресурси та підвищує ефективність їх використання.

У контексті оздоровлення державних фінансів, і, звісно, бюджетної системи, важливу роль відіграє розвиток цифровізації. Запровадження прозорих цифрових рішень у довгостроковій перспективі сприяє зниженню корупційних ризиків, а використання сучасних технологій дозволяє більш ефективно використовувати обмежені ресурси. Крім того, цифровізація виступає дієвим інструментом бюджетного контролю, забезпечуючи своєчасне прийняття управлінських рішень та відкритий доступ громадськості до актуальної інформації щодо бюджетних витрат і загального перебігу бюджетного процесу.

Після завершення війни доцільно відновити середньострокове бюджетне планування, оскільки воно забезпечує стабільність розвитку бюджетної системи через визначення пріоритетів і необхідних фінансових ресурсів. Чітке окреслення напрямів розвитку дозволяє уникнути неефективного використання коштів і відволікання ресурсів від ключових програм. Такий підхід створює основу для формування довгострокової стратегії економічного розвитку, яка визначатиме модель зростання, потрібні ресурси та необхідні реформи. Водночас на її базі слід розробити бюджетну стратегію, що забезпечить баланс між доходами і видатками на кілька років уперед із прив'язкою до реформ. Вона має включати перелік реформ, їх пріоритетність, вартість реалізації та чіткі строки впровадження [12].

Не менш важливим є забезпечення прозорості та підзвітності бюджетного процесу, що сприятиме підвищенню довіри суспільства та міжнародних

партнерів до державної фінансової політики. У цьому контексті доцільним є розширення практики відкритих даних, громадського контролю та незалежного аудиту використання бюджетних коштів.

Висновки. Визначальним фактором трансформації як дохідної, так і видаткової частин бюджету, який суттєво вплинув на фінансову стабільність держави стала війна. З'ясовано, що відбулося значне зниження традиційних податкових надходжень через скорочення економічної активності, зменшення кількості платників податків, руйнування виробничої інфраструктури та одночасно – зростання неподаткових надходжень і зовнішньої фінансової допомоги, що стало ключовим компенсуючим механізмом для підтримання бюджетної спроможності держави. В умовах війни домінуюче місце посіли видатки на оборону та безпеку, частка яких зросла у декілька разів і перевищила половину всіх бюджетних витрат.

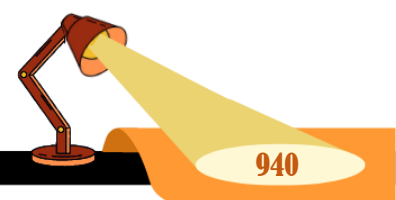
Встановлено низку проблем виконання державного бюджету в умовах воєнного стану, серед яких: нестабільність надходжень, зростання навантаження на видаткову частину, обмеженість внутрішніх ресурсів, а також необхідність оперативного реагування на непередбачувані виклики. Усе це ускладнює процес бюджетного планування та підвищує ризики фінансової дестабілізації.

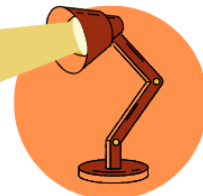
У результаті дослідження обґрунтовано основні напрями вдосконалення бюджетної політики України, зокрема: підвищення ефективності адміністрування доходів, оптимізація структури видатків, посилення контролю за використанням бюджетних коштів, диверсифікація джерел фінансування дефіциту та зниження боргових ризиків. Важливим також є забезпечення прозорості бюджетного процесу та зміцнення довіри міжнародних партнерів.

Таким чином, державний бюджет України в умовах війни виступає не лише фінансовим інструментом, а й важливим механізмом забезпечення національної стійкості. Його ефективне формування та використання є критично необхідними для підтримання економічної стабільності, фінансування обороноздатності та створення передумов для післявоєнного відновлення країни.

Література:

1. Ватаманюк-Зелінська, У., Прицак, Я., Зелінський, М.-П. Особливості формування та виконання державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*, (185), 2023. С. 26-31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-5> (дата звернення: 06.04.2026).
2. Канаєва Т., Галабурда А. Бюджетна політика держави в умовах воєнного стану. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2022. Том 144. № 4. С. 98–109. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2022\(144\)07](https://doi.org/10.31617/1.2022(144)07) (дата звернення: 05.04.2026).
3. Чугунов І., Пасічний М., Нікітішин А. Доходи Державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2022. № 5. URL : <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1572/1497> (дата звернення: 06.04.2026)

4. Прямухіна Н. В., Самойленко Л. Я. Адаптація державного бюджету України до умов війни. *Public networks and communications*. 2024. С. 12-18. DOI: <https://doi.org/10.31558/3083-5895.2024.1.2> (дата звернення: 05.04.2026).

5. Третяк К. В., Климаш Н. І., Роганова Г. О. Державний борг України: виклики та загрози для економіки. *Бізнес Інформ*. 2022. № 10. С. 152–161.

6. Романовська Ю., Смоляр Л. Аналіз державного боргу України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-106> (дата звернення: 06.04.2026).

7. Виконання зведеного бюджету України за грудень 2025. Державна казначейська служба України. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2025&budgetType=CONSOLIDATED>, (дата звернення: 06.04.2026).

8. Статистичні дані: офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua> (дата звернення: 05.04.2026).

9. Звіт про виконання бюджету: офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582 (дата звернення: 06.04.2026).

10. Кудряшов В. П. Управління бюджетними операціями в умовах війни. *Економіка України*. 2024. № 6 (751). С. 26–48. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.06.026> (дата звернення: 06.04.2026).

11. Коваленко Д. І., Венгер В. В. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика. Навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2013. 578 с.

12. Буй Т. Г., Прімерова О. К. Бюджетна система України: вплив війни та виклики повоєнної відбудови. *Наукові записки НаУКМА*. Том 8, Вип. 1. С. 17–24. 2023. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.17-24> (дата звернення: 06.04.2026).

References:

1. Vatamaniuk-Zelinska, U., Pritsak, Ya., & Zelinskyi M.-P. (2023). Osoblyvosti formuvannia ta vykonannia derzhavnoho biudzhetu Ekrainy v umovakh voiennoho stanu [Features of Formation and Execution of the State Budget of Ukraine under Martial Law]. *Economic Space*, 185. 26-31. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-5> [in Ukrainian].

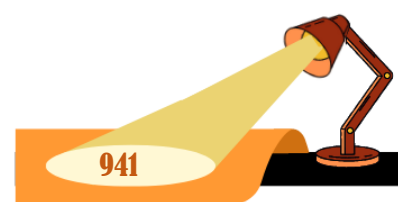
2. Kanaieva, T., & Halaburda, A. (2022). Biudzhetna polityka derzhavy v umovakh voiennoho stanu. [State Budget Policy under Martial Law]. *Bulletin of the Kyiv National University of Trade and Economics*, 4(144). 98-109. Retrieved from [https://doi.org/10.31617/1.2022\(144\)07](https://doi.org/10.31617/1.2022(144)07) [in Ukrainian].

3. Chugunov, I., Pasichnyi, M., & Nikitishyn, A. (2022). Dokhody Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. [Revenues of the State Budget of Ukraine under Martial Law]. *Bulletin of Kyiv National University of Trade and Economics*, 5. Retrieved from <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1572/1497> [in Ukrainian].

4. Priamukhina, N.V., & Samoilenko, L.Ya. (2024) Adaptatsiia derzhavnoho biudzhetu Ukrainy do umov viiny. [Adaptation of the State Budget of Ukraine to War Conditions]. *Public Networks and Communications*. 12–18. Retrieved from <https://doi.org/10.31558/3083-5895.2024.1.2> [in Ukrainian].

5. Tretiak, K. V., Klymash, N. I., & Rohanova, H. O. (2022). Derzhavnyi borh Ukrainy: vyklyky ta zahrozy dlia ekonomiky. [Public Debt of Ukraine: Challenges and Threats to the Economy]. *Business Inform*, 10. 152-161 [in Ukrainian].

6. Romanovska, Yu., & Smoliar, L. (2024). Analiz derzhavnoho borhu Ukrainy v umovakh viiny. [Analysis of Public Debt of Ukraine under War]. *Economy and Society*, 62. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-106> [in Ukrainian].

7. Vykonannya zvedenoho biudzhetu Ukrainy za hruden 2025 [Implementation of the consolidated budget of Ukraine for December 2025]. *State Treasury Service of Ukraine*. Retrieved from <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2025&budget Type=CONSOLIDATED> [in Ukrainian].

8. Statystychni dani [Statistical data]: *Official Website Ministry of Finance of Ukraine*. Retrieved from <https://minfin.com.ua> [in Ukrainian].

9. Zvit pro vykonannya biudzhetu [Budget execution report] :*Official Website Ministry of Finance of Ukraine*. Retrieved from https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582 [in Ukrainian].

10. Kudriashov, V. P. (2024). Upravlinnia biudzhetnymy operatsiiamy v umovakh viiny [management of budget operations in wartime]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 6 (751), 26–48 [in Ukrainian].

11. Kovalenko, D. I., & Venger, V.V. (2013) *Finansy, hroshi ta kredyt: teoriia ta praktyka* [Finance, Money and Credit: Theory and Practice]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

12. Bui, T. H., & Primerova, O. K. (2023). Biudzhetna systema Ukrainy: vplyv viiny ta vyklyky povoiennoi vidbudovy [Budget System of Ukraine: Impact of War and Challenges of Post-War Reconstruction]. *Naukovi zapysky NaUKMA– NaUKMA Research Papers*, 8(1), 17–24. Retrieved from <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.17-24> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 05.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026

